

ΚΩΝ. Ι. ΚΙΤΣΟΥ

ΚΩΣΤΑΣ ΦΡΟΝΤΖΟΣ:
ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

ΑΝΑΓΓΗΟ ΑΠΟ ΤΟ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ» 1988

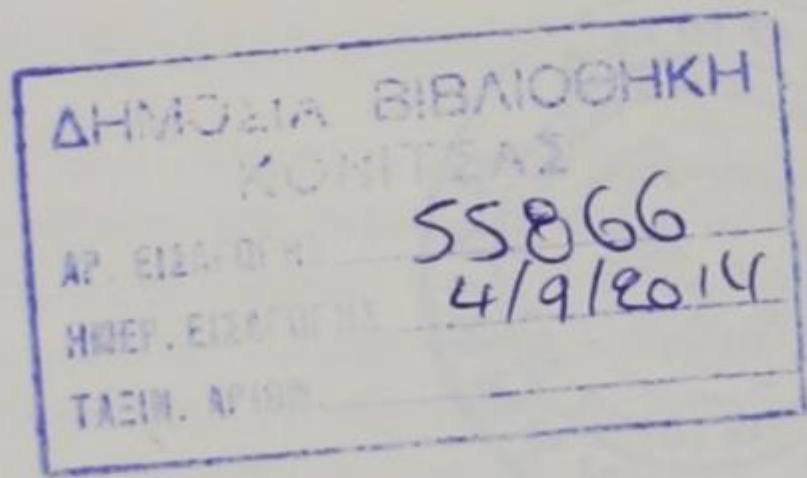

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

1988

ΚΩΝ. Ι. ΚΙΤΣΟΥ

ΚΩΣΤΑΣ ΦΡΟΝΤΖΟΣ:
ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

ΑΝΑΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΟ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ» 1988

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

1988

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όταν, στα έτη 1953—1955, ο Διευθυντής και τα μέλη της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού «Ηπειρωτική Εστία» (Ιωάννινα), οι εξαιρέτοι εκείνοι Ηπειρώτες λόγιοι: Δ. Σαλαμάνγκας, Κ. Μέρτζιος, Ι. Νικολαΐδης, Λ. Βρανούσης, Δ. Σιωμάπουλος, Γ. Παπαγεωργίου, Μ. Μάνος και Π. Φάντης, αποφάσιζαν να ιδρύσουν στην πόλη μας πνευματικό σωματείο με την επωνυμία «Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών», σκέφθηκαν τότε και ανέθεσαν την προεδρία του σωματείου αυτού στον δικηγόρο Κώστα Φρόντζο.

Όταν ακόμη, το 1958, κάποιοι φίλοι, ο Σ. Δάκκαρης, ο Αν. Τσισιούλιας, ο Ι. Δάλλιας και ο Κων. Κύσσης συνένωναν τα διαφέροντα και τις δυνάμεις των για την ανάπτυξη πνευματικών εκδηλώσεων στην πόλη και αναζητούσαν κατάλληλη «στέγη», αποφάσισαν να ενταχθούν στην Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών, γιατί εκεί ηγέτης ήταν ο Κώστας Φρόντζος.

Όταν, τέλος, στα έτη 1959—1960, και λίγο αργότερα, η Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών, με πρόεδρο τον Κώστα Φρόντζο, οργάνωνε το πνευματικό της κέντρο στο παλαιό κτήριο της ιστορικής Ζωσιμαίας Σχολής (1959—60) και κατόπιν στο Αρχοντικό Ιωαννίδη (1961—1963), όταν αναδύονε, ύστερα από 2.000 χρόνια, τις παραστάσεις αρχαίου δράματος στο θέατρο της Δωδώνης (1960) και πραγματοποιούσε παράλληλα εκθέσεις έργων λαϊκής τέχνης και παραδοσιακούς ελληνικούς χορούς και όταν προχωρούσε στη δημιουργία κτηριακής υποδομής και υπαίθριου θεάτρου (1962—64), τότε εκατοντάδες εθελοντές, κρατικοί λειτουργοί, επιστήμονες, καλλιτέχνες και δωρητές ανταποκρίνονταν, με πρωτοφανή συναγερμό ψυχών, στην έκκληση του προέδρου Κ. Φρόντζου για εθελοντική προσφορά υπηρεσιών και υλική και ηθική αρωγή.

Για όλες αυτές τις ιστορικές αποφάσεις και τις αντίστοιχες πράξεις, ο μελετητής των πολιτιστικών πραγμάτων στον τόπο μας θέτει εύλογα τα εξής ερωτήματα:

— Ποιές ικανότητες και ποιά εχέγγυα διέκριναν όλοι αυτοί, οι ιδρυτές, οι συνεργάτες και οι εθελοντές, στον Κ. Φρόντζο, για να τον αναδείξουν ηγέτη ενός πνευματικού σωματείου στην ιστορική πόλη των Ιωαννίνων και να τον ακολουθούν με πίστη και αφοσίωση στους οραματισμούς και τις πραγματώσεις του; Και ακόμη, δικαίωσε άραγε ο Κ. Φρόντζος, ως πρόε-

δρος αυτού του σωματίου επί 30 χρόνια, τις προσδοκίες και τις ελπίδες όλων αυτών;

Για να δοθούν απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν βιογραφικά στοιχεία του Κ. Φρόντζου και ιδειομένα από πα εθνικά, πολιτικά και πνευματικά γεγονότα, που επέδρασαν ίσως, καιτά την ειρηνική και νεανική του ηλικία, στη διαμόρφωση της προσωπικότητός του. Κατόπιν, θα προσδιοριστεί το υδανικό της ζωής του. Έπειτα θα παρουσιαστεί, με κάθε δυνατή συντομία, το έργο της Εταιρείας Ηπειρωτ. Μελετιών επί προεδρίας του και, τέλος, θα αναλυθεί η ψυχική δομή αυτού του Ηπειρώτη, τον οποίο όλοι θεωρούσαν ισπάνιο φορέα θετικού πάθους δημιουργίας.

II. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο δάσκαλος και εθνικός αγωνιστής στη Δυτική Μακεδονία Αντώνιος Φρόντζος και η Πηνελόπη, το γένος Σούρλια, αποκτούν, το 1904, στην Πυρσάγαινη Κόνιτσας το ιδεύτερο στη σειρά άρρειν τέκνο τους, που θα λάβει το όνομα Κώστας.

Ο Κώστας Φρόντζος μαθαίνει τα πρώτα γράμματα στο δημοτικό σχολείο του χωριού του και συνεχίζει τις σπουδές του στο Ελληνικό Σχολείο της Φλώρινας. Εγγράφεται, κατόπιν εξειτάσεων, στο 3/τάξιο Διδασκαλείο Κοζάνης και έπειτα μεταγγράφεται στο 3/τάξιο Διδασκαλείο Ιωαννίνων, από όπου λαμβάνει πτυχίο δασκάλου, το 1925, με βαθμό άριστα. Στη συνέχεια, αποκτάει απολυτήριο Γυμνασίου και φοιτάει, κατόπιν εξειτάσεων, στην Ανώτατη Σχολή Εμπορικών και Οικονομικών Επιστημών και, μετά την αποφοίτησή του από αυτήν, καταιτάσσεται σε ιτάξεις της Νομικής Σχολής (του Παιν) μίου Αθηνών, από όπου λαμβάνει πτυχίο το 1930. Καιτά τις σπουδές του στην Αθήνα, αντιμετώπιζει σοβαρές οικονομικές δυσκολίες και αναγκάζεται να εργαστεί. Μαθαίνει να μιλεί και να γράφει γαλλικά και ιταλικά.

Το έτος 1939, νυμφεύεται την Έλλη Δευτεραίου. Ο γάμος που αυτός διαλύεται το έτος 1945. Πολύ αργότερα, το 1959, νυμφεύεται την Αιμαίλια Παπαχρησιτίδη, η οποία τον βοήθει με αφισίωση σε όλες τις προσπάθειές του και με την οποία ζει ως την ημέρα του θανάτου του. Τέκνα δεν απέκτησε.

Για πολιτικούς και πνευματικούς σκοπούς ταξιδεύει στην Αλβανία, τη Βουλγαρία, την Κωνσταντινούπολη, την Ιταλία, τη Γαλλία και την Αγγλία.

Ασχεί το λειτούργημα του δικηγόρου στα Ιωάννινα από το 1931 έως το 1962.

Ασχολείται με την πολιτική υπηρετώντας συνεχώς, επί 20 χρόνια (1931—1952), τους σκοπούς του κόμματος των Φιλελευθέρων.

Το 1935, διώκεται ως ύπαπτος συμμετοχής στο κίνημα του Μαρτίου των

Βενιζελικών Φιλελευθέρων, φυλακίζεται, δικάζεται στο Στρατοδικείο και αθωώνεται.

Στις βουλευτικές εκλογές της 26ης Ιανουαρίου 1936, είναι υποψήφιος βουλευτής στο συνδυασμό των Φιλελευθέρων του Θεμ. Σοφούλη με ηγέτη που ταπικού συνδυασμού τον Αλκιό. Λούλη, αλλά δεν εκλέγεται.

Κατά την περίοδο της δικτατορίας Ι. Μεταξά (1936—1940), τηρεί παθητική στάση και είναι πάντοτε πρόθυμος να εξυπηρετεί τους συμπατριώτες του.

Κατά την εποχή του θορειο - ηπειρωτικού έπους (1940—41), συμμετέχει στις οργανώσεις παροχής βοθηθιών στο στρατό, επισκέπτεται τα πολεμοπαθή χωριά και συμπαραστέχεται στους κατοίκους των.

Στην περίοδο της Ιταλο - Γερμανικής Κατοχής (1941—1944), συμμετέχει στην Εθνική Αντίσταση και εντάσσεται στον Ε.Δ.Ε.Σ. (Εθνικό Δημοκρατικό Ελληνικό Σύμφωνο). Αναλαμβάνει τότε σοβαρές και επικίνδυνες αποστολές. Εκπροσωπεί τις Εθνικές Ομάδες Ελλήνων Ανταρτών (Ε.Ο.Ε.Α. - Ε.Δ.Ε.Σ.) για συνεννοήσεις με τον Ε.Λ.Α.Σ - Ε.Λ.Μ. (Εθνικό Λαϊκό Απελευθερωτικό Στρατό - του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου) κατά τις συγκατήσεις στη Θεσσαλία και αλλού. Χειρίζεται τα ζητήματα της Τσαμουριάς και της Βορείου Ηπείρου. Ορίζεται μέλος της επιτροπής εθνικού αγώνα και πολιτικός υπεύθυνος του Ε.Δ.Ε.Σ. στο Νομό Ιωαννίνων. Συγκεντρώνει πολύτιμα στοιχεία του αντιστασιακού αγώνα και διαφυλάσσει σημαντικά ιστορικά αρχεία. Συνεργάζεται με τον Διεθνή Ερυθρό Σταυρό και επιτυγχάνει παρεμβάσεις που για την τύχη εθνικών αγωνιστών και για τον επισιτισμό του πληθυσμού στις πόλεις.

Μετά την απελευθέρωση (1944—45), διακηρύττει την πεποίθησή του ότι η Εθνική Αντίσταση των Ηπειρωτών δεν θα πρέπει να τύχει εκμεταλλείσεως και να μονοπωληθεί από ένα ή άλλο πολιτικό κόμμα, αλλά να μείνει ως ιστορικό εθνικό γεγονός, που θα φωτίζει τις επερχόμενες γενιές.

Στις βουλευτικές εκλογές της 31ης Μαρτίου 1946, είναι υποψήφιος βουλευτής και πάλιν του κόμματος των Φιλελευθέρων του Θεμ. Σοφούλη με αρχηγό του συνδυασμού στο Νομό τον Γεώργιο Κιαγιά, αλλά και τότε δεν εκλέγεται.

Κατά τον εμφύλιο πόλεμο (1946—1949), συντάσσεται με τις εθνικές δυνάμεις και, με ανάλογες παρεμβάσεις του στην 8η Μεραρχία και σε κρατικές Υπηρεσίες, συμβάλλει να διασωθούν από βομβαρδισμούς και ερημώσεις αρκετά χωριά και κάτοικοι της υπαίθρου και να τύχουν προστασίας και περιθάλψεως οι μετακινούμενοι στα αστικά κέντρα πληθυσμοί των ακριτικών επαρχιών Κόνιτσας, Πωγωνίου και Φιλιατών.

Κατά την πρώτη δεκαετία της μεταπολεμικής περιόδου (1945—1955), συμπαραστέχεται σε επιστήμονες, εκπαιδευτικούς και δημοσίους υπαλλήλους

και συντελεί αποφασιστικά στην άρση κρατικών εμποδίων, από πολιτικούς λόγους, για την περαιτέρω σταδιοδρομία και εξέλιξή τους.

Στις 9 Σεπτεμβρίου 1951, πολιτεύεται και πάλι με το κόμμα των Φιλελευθέρων ως υποψήφιος βουλευτής στο Νομό Ιωαννίνων, αλλά και τότε δεν εκλέγεται.

Το έτος 1955, προσχωρεί στην Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση (Ε.Ρ.Ε.) του Κων/τινίου Καραμανλή και στις εκλογές της 19ης Φεβρουαρίου του ιδίου έτους εκλέγεται βουλευτής Ιωαννίνων. Με τις εκλογές της 11ης Μαΐου 1958, επανεκλέγεται βουλευτής και κρατεί το αξίωμα αυτό υπό τη στέγη της Ε.Ρ.Ε. έως το 1962. Κατά την περίοδο αυτή, ορίζεται ως μόνιμο μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης στο Στρασβούργο. Ως βουλευτής Ιωαννίνων ενδιαφέρεται για τα γενικά προβλήματα που τόπου. Συνεργάζεται με την Υπηρεσία του Προγράμματος Ανάπτυξης Ηπείρου και με άλλες Υπηρεσίες και Οργανισμούς για τη βελτίωση της ορεινής οικονομίας, για τον περιορισμό του μεταναστευτικού ρεύματος, για τη δημιουργία τουριστικής υποδομής, για τη διάνοξη δρόμων στην ύπαιθρο και για τη συντήρηση και αξιοποίηση σχολικών κτηρίων, υερών ναών, μοναστηριών, γεφυριών, ιστορικών μνημείων, παραιδοσιακών οικισμών και αρχιτεκτονικών καταλοίπων. Με αγορεύσεις που στη Βουλή υποστηρίζει τα συμφέροντα της Ηπείρου και τιμά το ελληνικό κοινοβούλιο.

Τα μέλη της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών (Ε.Η.Μ.), στην πρώτη συνέλευσή τους, το 1955, εκλέγουν ομόφωνα τον Κ. Φρόντζο πρόεδρο του πνευματικού σωματείου τους και εκείνος με την ιεργώδη προσιπάθειά του και το μεγαλειώδες έργο του, όπως θα ιδούμε στα επόμενα, κερδίζει την πλήρη εμπιστοσύνη τους και επανεκλέγεται συνεχώς, ανά τριετία, ως πρόεδρος μέχρι του έτους του θανάτου του (1986).

Το έτος 1963, εκδηλώνει και πάλιν το ενδιαφέρον του για τα πολιτικά πράγματα, προσχωρεί στο κόμμα της Ενώσεως Κέντρου του Γ. Παπανδρέου και είναι υποψήφιος βουλευτής του Νομού μας κατά τις εκλογές της 16ης Φεβρουαρίου 1964, αλλά δεν εκλέγεται.

Εκδηλώνει, έπειτα, έντονο ενδιαφέρον, για να υπηρετήσει τον Δήμο Ιωαννιτών και ηγείται συνδυασμών κατά τις δημοτικές εκλογές στις 5 Ιουλίου 1964, στις 30 Μαρτίου 1975 και στις 15 Οκτωβρίου 1978. Εκλέγεται Δήμαρχος την τρίτη φορά και προσφέρει πολύτιμες υπηρεσίες στην πόλη από την 1η Ιανουαρίου 1979 έως την 30ή Ιανουαρίου 1980, οπότε παραιτείται για λόγους υγείας.

Καλείται από οργανισμούς και υδρύματα και γίνεται ενεργό μέλος της Διεθνούς Εταιρείας εθνολογίας και λαϊκού πολιτισμού, της Εταιρείας ιστορίας του νεότερου ελληνισμού, της Εταιρείας προβολής ιστορικών χώρων της Ελλάδος, της Σχολικής Εφορείας του Ιεροδιδασκαλείου Βελγίας και πρόεδρος

του Τμήματος του Ελλην. Ερυθρού Σταυρού Ιωαννίνων.

Το συγγραφικό έργο του, που αποτελούν μερικές μελέτες του στο περιοδικό «Ηπειρωτική Εστία» (1952—55), άρθρα σε εφημερίδες, πρόλογοι στις εκδόσεις των βιβλίων της Ε.Η.Μ., υπομνήματα, μηνύματα και πλούσια αλληλογραφία του με πνευματικούς οργανισμούς και προσωπικότητες, αναφέρεται κυρίως σε ιστορικά, βιογραφικά, κοινωνικά και πολιτιστικά θέματα.

Κατά τη βιοτική του πορεία, αναπτύσσει διαρκείς ή βραχύχρονες στεγές σχέσεις, με αμμουδιά εκτίμηση, με θρησκευτικές, πολιτικές και πνευματικές προσωπικότητες, όπως: α) με τους εκκλησιαστικούς ηγέτες: Μητροπολίτη Ιωαννίνων και έπειτα Αρχιεπίσκοπο Αθηνών Σπυρίδωνα και τον Πατριάρχη Κων)πόλεως Αθηναγόρα, β) με τους πολιτικούς: Θεμ. Σοφούλη, Αλκ. Λούλη, Γ. Καγιιά, Ναπ. Ζέρβα, Κων. Τσάτσο, Πιαν. Κανελλάπουλο, Κων. Καραμυαλή και Γεωρ. Παπανδρέου, γ) με τους δημοσιογράφους: Δημήτριο και Χρίστο Λαμπράκη, Γ. Σαββίδη, Έλευθ. Κοτσαρίδα και Αιμ. Χουρμούζιο, δ) με τους εργάτες των επιστημών, των γραμμάτων και των καλών τεχνών: Ι. Θεοδωράκόπουλο, Καισ. Αλεξόπουλο, Αν. Ορλάνδο, Γ. Μυλιωγά, Ξεν. Ζαλώτα, Κ. Ρωμαίο, Κ. Δημαρά, Αγγ. Τερζάκη, Ν. Τωμαδάκη, Στυλ. Καφωμένο, Μεν. Παλλάντιο, Βυρ. Κολάση, Ρένο Αποστολίδη, Ι. Παπαδημητρίου, Δ. Ευαγγελίδη, Λέαν. Βρανούση, Ι. Αναστασίου, Β. Λαούρδια, Δημ. Ροντήρη, Αλέξη Μινωτή, Θάνο Κωτσόπουλο και Κλεόδουλο Κλώνη, ε) με τις οικογένειες Αραβακτινού, Γ. Μελά, Βλαχλείδη, Βαϊθαρέτου και Κοτσαρίδα, και στ) με τα εκάστοτε μέλη των διοικητικών συμβουλίων της Εταιρείας Ηπειρωτ. Μελετών. Με τις σχέσεις του με τις προσωπικότητες αυτές και τους φίλους του, βρίσκει πάντοτε «ανοιχτές πόρτες», για να συζητεί, να επηρεάζεται από τις κρίσεις των, να λαμβάνει βοήθεια, να αισθάνεται ασφαλής σε στιγμές δυσκολιών, να ριψοκινδυνεύει και να έχει στηρίγματα για τις προσπάθειές του.

Για τους εθνικούς, κοινωνικούς και πνευματικούς του αγώνες τιμάται με εξαίρετες διακρίσεις, όπως: με τους Χρυσούς Σταυρούς του Τάγματος του Γεωργίου και του Τάγματος του Φούνικος, τον Παλιμικό Σταυρό, τον Χρυσό Σταυρό του Ερυθρού Σταυρού, τον Χρυσό Σταυρό Χυλισταηρίδος του Αγίου Όρους, τα μετάλλια Εθνικής Αντιστάσεως, Ιστορικής και Εθναλογικής Εταιρείας, Παναηπειρωτικής Ομοσπονδίας, Ριζαριείου Σχολής, Ηπειρωτικής Εταιρείας, Πολυτείας της Καλλιφόριας Αμερικής, Συλλόγου «Σκουφάς» και Δήμων Ιωαννιτών και Αγρινίου. Τιμάται ακόμη με ειδικές διακρίσεις του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, της Ηπειρωτ. Εστίας Θεσσαλονίκης, του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και με βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών.

Ο υψηλόκορμος εκείνος άνδρας με τα αδρά και εκφραστικά χαρακτηριστικά του προσώπου, με τα ιδιευδαιτικά μάτια, με το ζωηρό περιπάτημα, με τις ισχυρές μυϊκές δυνάμεις, με τη σωματική αντοχή στις κακουχίες, με την ευπρεπή πάντοτε ενδυμασία και την επιβλητική παρουσία, ο ακαταπρόσβλητος

και υψηλόφρων εικαίνοσ Ηπειρώτης, άρχισε, ιστα τελευταία πέντε χρόνια της ζωής του, να υφίσταται τις ιυνέπειες της βιολογικής φθοράς. Σοβαρά προβλήματα υγείας τον ανάγκασαν να υποστεί χειρουργική επέμβαση στο πόδι, να δυσκολεύεται ιστις κινήσεις του αρκετό χρόνο, να μένει καθηλωμένος στο σπίτι του ή ιστο γραφείο της Ε.Η.Μ., να υποβάλλεται σε φαρμακευτική αγωγή και, τέλος, να ιεσαχθεί ιστο Γεν. Κρατικό Νοσοκομείο Ιωαννίνων από καρδιοπάθεια, όπου και απέθανε ιστις 24 Δεκεμβρίου 1986, σε ηλικία 82 ετών.

Με τη διαθήκη του πραιοφέρει, μετά τον θάνατο της συζύγου του Αμαλίας, το σπίτι του (οδός Μπότσαρη 23, Ιωάννινα), με όλο τον εξοπλισμό του, στο Ίδρυμα Μελετών Ιονίου και Αδριατικού Χώρου, θυγατρικό ίδρυμα της Εταιρείας Ηπειρ. Μελετών, με τον όρο να δημιουργηθεί εκεί ειδικό μουσειό έργων λαϊκής τέχνης με την επωνυμία: «Μουσείο Πηνελόπης Φρόντζου».

Από τα παραπάνω βιογραφικά ιτοιχεία συνάγεται ότι ο Κ. Φρόντζοσ σημάδεψε τη βιατική του πορεία ως δικηγόροσ, ως εθνικόσ αγωνιατής, ως πολιτικόσ και ως πρόεδροσ της Εταιρείας Ηπειρωτ. Μελετών. Σύμφωνα με τις κρίσεις ιυναιδέλφων, συμμαχητών και ιυνεργατών του, θεωρείται: α) ως δικηγόροσ: αιταλάντευτοσ μαχητής της δικηγορίας, άοκνοσ πεζοπόροσ στα επαρχιακά ειρηνοδοκεία και μονομελή πιαισματοδοκεία, θερμόσ ιυνήγοροσ στο Πρωτοδοκείο Ιωαννίνων των ιδικαίων των πελατών του και διακεκριμένο μέλοσ του δικηγορικού ιυλλόγου, β) ως εθνικόσ αγωνιατήσ: ιταθερόσ υποατηρικήσ εθνικών ιδεωδών, οιακαστρόφοσ, πολμηρόσ ιεσηγητής επιδιώξεων και λύσεων, ιριφοκίνδυνοσ, έμπυατοσ ιυμμαχητής και ιυμπαριασάτης δυιτυχούντων και αδικουμένων από πολειμικά γεγονάτα, γ) ως πολιπικάσ: θηρειτής ιυναγειωτικών πολιτικών κινήμάτων ιαπτικής ιημοκρατίας με δυναμικόσ εκφριαστές των, όπως πίατευε ότι ήταν το κόμμα των Φιλειλευθέρων, η Εθνική Ριζοιαπιατική Ένωση (Ε.Ρ.Ε.) και η Ένωση Κέντρο με τουσ ηγέτεσ Ελευθ. Βενιζέλο, Θεμ. Σοφούλη, Κων. Καραμανλή και Γεωρ. Παπανδρέου, δ) ως πρόεδροσ της Εταιρείας Ηπειρ. Μελετών: οριαμιαστής και ιημιουργόσ εξαίρειτων έργων, επωφελών για την Ήπειρο και το Έθνοσ. Όλοσ οι υμνητέσ και οι κρυτέσ βεβαιώνουν την αφοσίωση και τον ιημιουργικό δυναμισμό σε όλους τουσ ιομείσ των ιδριατηριαστών του.

Ι Ι Ι. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΡΟΩΠΙΚΟΤΗΤΟσ ΤΟΥ Κ. ΦΡΟΝΤΖΟΥ.

Από τα ιτοιχεία της ζωής του Κ. Φρόντζου και τις ιχειπικές κρίσεις διαφαινεται ότι πραιοευται για μια δυναμική πραιοωπικότητα, η οποία, όπως και οι παράμοιεσ πραιοωπικότητες, διαμορφώθηκε ιιγά - ιιγά από ανάλογεσ κλη-

ρονομικές καταβολές, από εξωτερικούς παράγοντες του περιβάλλοντος και από την εσωτερική ενεργητικότητα του υποκειμένου, που «ζύμωμε» και διεργαζόταν τα κληρονομικά και εξωτερικά δεδομένα.

Είναι εύλογο να υποθέσει κανείς ότι ο Κ. Φρόντζος έφερε τις καταβολές των Κορυθιαίων προγόνων του, των φημισμένων εκιένων λαϊκών τεχνιτών με την υχυρή βιολογική κληρονομιά και τη ζωτική ορμή, με την επιμονή, την επιμέλεια, τη φαντασία και τη λογική κρίση στη λάξευση σκληρών λίθων και στο αρμολόϊ τους για την οικοδόμηση ιστέρων και ωραίων στυλιών, ιερών ναών, γεφυριών και δημόσιων κτηρίων. Έφερε ακόμη κληρονομικά στοιχεία δυναμισμού και εθνικών και πνευματικών διαφορότητων από τον πατέρα του αγωνιστή και δάσκαλο Αιγ. Φρόντζο και καταβολές ευαισθησίας από τη μητέρα του Πηνελόπη Σούρλα.

Κατά την παιδική, εφηβική και νεανική του ηλικία (1904—1935), αφομοίωσε στη συνείδησή του εμπειρίες και διδάγματα από εθνικά, πολιτικά και πνευματικά γεγονότα του στενότερου και ευρύτερου περιβάλλοντος. Κρίνεται ισχύσιμο να αναφερθούν, κατ' επιλογήν, τα κυριότερα από αυτά:

α) Εθνικά, πολιτικά και κοινωνικά γεγονότα (1912—1935): Βαλκανικοί πόλεμοι και απόκτηση από το Κράτος νέων ελληνικών χωρών (1912—13). Πρώτος παγκόσμιος πόλεμος (1914—1918). Διχασμός των Ελλήνων σε βασιλόφρονες και βενιζελικούς (1915—1936). Οικτωβριανή επανάσταση στη Ρωσία (1917) και εγκατάσταση στην υφήλιο, από υδεολογικές αντιθέσεις, κομμουνιστικών καθεστώτων και δικτατοριών (Ρωσία, Ιταλία, Ισπανία, Γερμανία κ.λπ.: 1917—1935). Μικρασιατική καταστροφή (1923) και παράσιος εθνικός μεταβολισμός. Συχνές αλλαγές κυβερνήσεων στη χώρα μας και παλιτευνακές μεταβολές χωρίς ομαλές διαδικασίες (1918—1936). Ζυμώσεις για δημοκρατικές μορφές κοινωνικού βίου και δημιουργία τάξεων εργατών, αγροτών και αστών. Συγκρότηση συλλόγων, σωματείων και συνεταιρισμών. Ψήφιση συνταγμάτων το 1911 και το 1927. Διεθνής οικονομική κρίση (1929—1932) με όλες τις συνέπειες στη χώρα μας.

β) Πνευματικά γεγονότα: Εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις το 1917 και το 1930. Δραστηριότητες του Εκπαιδευτικού Ομίλου (1914—1936). Διαμόρφωση του ιδεώδους της εθνικής αναγεννήσεως με προσανατολισμό της παιδείας σε εθνικά, κοινωνικά και ηθικά υδανικά. Στροφή των πνευματικών δημιουργών στη σύγχρονη τότε νεοελληνική πραγματικότητα με τη χρήση της νεοελληνικής γλώσσας και των αγαθών του νεοελληνικού πολιτισμού για τη βαθύτερη συνειδητοποίηση της εθνικής ταυτότητας. Αντίστοιχες προς τα ανωτέρω συγκεκριμένες πράξεις, όπως: τα έργα των λογοτεχνών της Πενιάς του '30, οι Δελφικές Γιορτές από τον Άγγελο και την Εύα Σικελιανού, οι φιλοσοφικές και κοινωνιολογικές διδαχές των νέων τότε

στοχαστών Π. Κανελλόπουλου, Κ. Τσάτσου και Γ. Θεοδωρακόπουλου, η διάδοση της θεωρίας της «ελληνικής πολυφωνίας» στις υδολογικές εξελίξεις («Ελεύθερο Πνεύμα» του Γ. Θεοτοκά κ.λπ.) και η ανάπτυξη του Νιτσεϊσμού, του Μπερξονισμού, της Βουλγαραρχίας, του Διαλεκτικού Υλισμού, του Θετικισμού και της Νεοκαιτιανής Φιλοσοφίας.

γ) Πνευματικά γεγονότα στο χώρο της Ηπείρου: Ο απόηχος από την παράδοση των σχολών, των λογίων και των ευεργετών κατά τους δύο τελευταίους αιώνες της τουρκοκρατίας. Τα επιτεύγματα της γεναρίας Ζωσιμαίας Σχολής. Η ακτινοβολία των ιστορικών μελετών για την Ήπειρο του Παν. Αραβαντινού (1809—1870), του Γ. Λαμπρίδη (1839—1891) και του Σπ. Λάμπρου (1851—1919). Οι αρχαιολογικές ανασκαφές του Δ. Ευαγγελίδη (1886—1959) στη Δωδώνη και την Παισαρώνα. Το φιλεικπαιδευτικό και κοινωνικό έργο του τότε Μητροπολίτη Σπυρίδωνα (1873—1956) και η έκδοση του παλιού περιοδικού «Ηπειρωτικά Χρονικά» με ιστορικές, γλωσσολογικές και λαογραφικές μελέτες εξαιρετών Ηπειρωτών επιστημόνων (1926—1942). Η εφαρμογή στο Διδασκαλείο Ιωαννίνων από τον παιδαγωγό Ευρ. Σούρλα του πατριδογνωστικού ιδεώδους αγωγής (1929—1932) με την αξιοποίηση του Ηπειρωτικού λαϊκού πολιτισμού (διδασχία, έρευνες, γιορτές εκθέσεις, εκδρομές). Η έκδοση του περιοδικού «Ελλοπία». Το έργο του Μουσικο-φιλολογικού Συλλόγου «Σκουφάς» στην Άρτα. Οι φιλολογικές επιδόσεις του Δ. Σάρρου (1870—1937) κ.λπ.

Ο Κ. Φρόντζος, με τις σπουδές του στο Διδασκαλείο, στην Ανώτατη Εμπορική και τη Νομική Σχολή Αθηνών και με τις εμπειρίες του από τη ζωή του στη Δυτική Μακεδονία, τα Ιωάννινα και την Αθήνα (1912—1931), είχε τα πνευματικά εφόδια και το ανάλογο κριτήριο να παρακολουθεί, να καπνοεί και να κρίνει όλα αυτά τα γεγονότα και μπορούσε να συνειδητοποιεί τη σημασία τους για τη ζωή του.

IV. ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ Κ. ΦΡΟΝΤΖΟΥ.

Από την παρρηχώδη όσο και αιματωτική περίοδο των ετών 1912—1936 ο Κ. Φρόντζος, με τα ενδιαφέροντα της εφημερικής και νειανικής του τότε ηλικίας, εκτιμά και παστάσεις και πρόσωπα, παρασδιορίζει, πιθανόν, πρότυπα ζωής από τον πολιτικό και πνευματικό κόσμο με φιλειλεύθερες και προσδιοτικές τάσεις, διακρίνει αξίες ανθρωπίνου βίου, επιστημαίνει ανάγκες σε τοπικό και εθνικό επίπεδο και διαμορφώνει το ιδανικό της ζωής του.

Από τα έργα του διαφαίνεται ότι ιδανικό της ζωής του είναι η έντονη παρουσία του στην κοινωνία με

πράξεις επωφελείς για το Έθνος και κυρίως για την Ήπειρο. Βρίσκει ότι οι επωφελείς αυτές πράξεις πρέπει να είναι εθνικές, πολιτικές και πνευματικές πράξεις. Γι' αυτό, συμμετέχει ενεργά, όπως είδαμε, στους εθνικούς αγώνες των Ηπειρωτών κατά την περίοδο των ετών 1940—1949, στα πολιτικά πράγματα του Νομού, στα δημοτικά πράγματα των Ιωαννίνων και στα πνευματικά και πολιτιστικά πράγματα της Ηπείρου με την πραγμάτωση των επιδιώξεων της Εταιρείας Ηπειρ. Μελετών. Πρόκειται για σκοπό ζωής του Κ. Φρόντζου, για μια ιδεολογία, την ιδεολογία του Ηπειρωτισμού. Και ακολούθησε σταθερά και με αφοσίωση αυτή την ιδεολογία με πράξεις, που αναφέραμε και που του διασφάλισαν την έντονη παρουσία του στην κοινωνία και όταν ο ίδιος ζούσε και όσο θα ζουν τα έργα του.

Ηπειρωτισμός, κατά τον Κ. Φρόντζο, είναι η κοινή επιδίωξη των Ηπειρωτών, κατά την οποία θα πρέπει να ερευνηθούν οι κοινωνικές, πολιτικές, ηθικές, γνωστικές, καλαισθητικές, μεταφυσικές και οικονομικές αξίες των απώτερων και άμεσων προγόνων μας. Πρόκειται για τις αξίες εκείνες, που έχουν εκφραστεί με υλικά και πνευματικά έργα από τα αρχαία Ηπειρωτικά φύλα, από τους κοινωνικούς και πολιτικούς ηγέτες στο «Κοινό των Ηπειρωτών» της Δωδώνης, στο Δεσποτάτο της Ηπείρου και στις αυτοδιοικήτες κοινότητες επί τουρκοκρατίας. Αξίες που έχουν εκφραστεί ακόμη από τους λογίους και διδασκάλους του Γένους, από τους θρησκευτικούς ηγέτες και τους μάρτυρες της πίστωσης και της πατριδός και από τους λαϊκούς τεχνίτες, τους επαγγελματίες και τους εργάτες της Ηπειρωτικής γης. Ακόμη, θα πρέπει, κατά την ιδεολογία αυτή, να ιδιασθούν και να αξιολογηθούν τα έργα αυτά και τα κατάλοιπά τους. Και, τέλος, να αναπτυχθούν με ανάλογη φαντασία και έμπνευση αντίστοιχες πράξεις στον Ηπειρωτικό χώρο με τα σύγχρονα δεδομένα, πράξεις, που θα υπηρετούν τις αξίες της πολιτικής και εθνικής ελευθερίας, της δικαιοσύνης, της αλήθειας, του ωραίου, της αγάπης προς τον συνάνθρωπο και της ευσέβειας.

Ο Κων. Φρόντζος πίστευε ότι η Ιδεολογία του Ηπειρωτισμού δεν είναι καθόλου ιδεολογία φανατικού τοπικισμού, γιατί οι αξίες που βίου των Ηπειρωτών, όπως τις αναφέραμε, είναι αξίες πανελλήνιες και παγκοσμίως. Η σύγχρονη φιλοσοφική ανθρωπολογία μας αποκαλύπτει, πράγματι, ότι η ελευθερία, η δικαιοσύνη, η γνώση, η αλήθεια, το ωραίο, η αγάπη και η ευσέβεια είναι αξίες του αιώνιου ανθρώπου. Απαιτώντας με το κριτήριο αυτό την ιδεολογία του Ηπειρωτισμού, θα λέγαμε ότι η ιδεολογία αυτή υπηρετεί τη βαθύτερη ουσία του αιώνιου Ηπειρώτη, τη βαθύτερη ουσία του αιώνιου Ανθρώπου.

V. ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΕΩΝ ΕΠΙ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ Κ. ΦΡΟΝΤΖΟΥ (1955—1986).

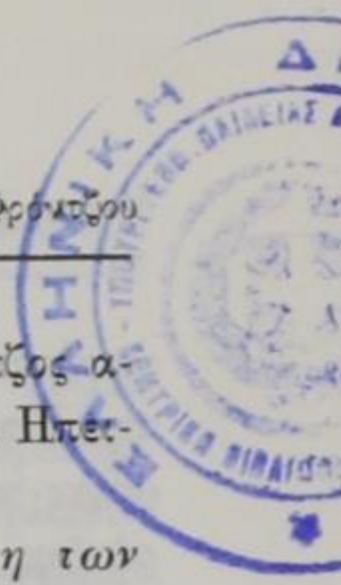
Την Ιδεολογία του Ηπειρωτισμού ακολούθησε με συνέπεια ο Κ. Φρόντζος κυρίως ως πρόεδρος της Εταιρείας Ηπειρωτ. Μελετών, επί 30 χρόνια, γιατί η ιδεολογία αυτή ισχυροχούσε απόλυτα προς τους σκοπούς της Εταιρείας. Στο 2ο άρθρο του Καταστατικού της Εταιρείας ορίζονται τα εξής:

«Η Εταιρεία Ηπειρωτ. Μελετών είναι σωμαιοίον πνευματικού, πολιτιστικού, φιλανθρωπικού και κοινωφελούς σκοπού, αποβλέπον εις την ανέλιξιν του Ηπειρωτικού χώρου και εις την άνοδον της πνευματικής και πολιτιστικής σιάθμης ως και του διοικητικού επιπέδου του Ηπειρωτικού λαού».

Τα συγκεκριμένα έργα της Εταιρείας με αυτούς τους ιστόχους, επί προεδρίας Κων. Φρόντζου, είναι τα εξής:

1. Στ η Δωιδώνη: Σε συνεργασία με την Αρχαιολογική Υπηρεσία και με Έφορο τότε τον κ. Σωτ. Δάκαρη: ανασκαφές στη σκηνή του αρχαίου θεάτρου, αποκατάσταση της λειτουργικότητός της και αναστήλωση των ειδωλίων του Α' και Β' διαζώματος. Αγορά οικοπέδων και αγρών και ανέγερση εκεί οικημάτων για τα καμαρίνια των ηθοποιών, τα εκδοτήρια εισιτηρίων, το τηλεγραφείο, το ταχυδρομείο και το τουριστικό περίπτερο. Διαμόρφωση ευρύτατων χώρων για παρκάρισμα αυτοκινήτων. Διαπλάτυνση και ασφαλτόστρωση αδικού δικτύου. Οργάνωση παραστάσεων αρχαίου δράματος από το 1960, κάθε Αύγουστο, επί δύο ημέρες, 17 φορές, με το Πειραιϊκό Θέατρο, το Εθνικό Θέατρο και το Θέατρο Βορείου Ελλάδος και σε συνεργασία με τον Εθνικό Οργανισμό Τουρισμού. Πρασέλευση κάθε φορά 15 - 20 χιλιάδων θεατών από την Ήπειρο, την άλλη Ελλάδα και την αλλοδαπή.

Την αναδίδωση του αρχαίου δράματος στη Δωιδώνη, ύστερα από 2.000 χρόνια, πολλοί την θεώρησαν κορυφαίο επίτευγμα της Εταιρείας. Επρόκειτο για το πρώτο επίτευγμα του Ηπειρωτισμού, επίτευγμα που ενθουσίασε τους δημιουργούς του και σπερέωσε την πειποίθησή τους στην αξία και το εφικτό της Ιδεολογίας του Ηπειρωτισμού. Ήταν, πράγματι, επίτευγμα ιδιαίτερης σημασίας, γιατί πραγματοποιήθηκε στον χώρο της αρχαίας πνευματικής εστίας της Δωιδώνης, μιας παγάρχαιας εστίας, που καλλιεργούσε στις συνειδήσεις των προγόνων μας τις πνευματικές πάσεις και θέρμαινε τις αιώνιες αξίες της ζωής: την εισέδεια με τη λατρεία στο νερό του Δία, τη γνώση και την αλήθεια, στο μυθικό τους τότε στάδιο, με τους χρησμούς των μάντειων στα ερωτήματα των προσκυνητών, την πολιτική ελευθερία και τη συναδέλφωση με το βουλευτήριο του «Κοινού των Ηπειρωτών», την αρετή και την ευαισθησία στο ωραίο με τις θεατρικές παραστάσεις και τους καλλιτεχνικούς και αθλητικούς αγώνες. Εκεί, στη Δωιδώνη, εύρισκε και βρίσκει ο Ηπειρωτισμός το

βαθύτερο και πληρέστερο περιεχόμενό του. Γι' αυτό, και ο Κων. Φρόντζος ανακαλύγωνε, το 1960, από τον χώρο του αρχαίου θεάτρου, το μήνυμα του Ηπειρωτισμού και κατέληγε:

«...*Η μοίρα των ανθρώπων και των λαών είναι η ανακύκλωση των προσδοκιών και των ελπίδων, η αναζήτηση του εαυτού μας, η επιστροφή προς τις πηγές, η έλξη προς τις ρίζες. Και οι ρίζες μας είναι εδώ, στη Δωδώνη. Ο αρχαίος σοφός εδογμάτισε: «Αρχέγονος Ελλάς, 'Ηπειρος». 'Όσοι πιστοί, προσέλθειε. Ευλογημένη η ώρα».*

2. Σ τ η ν ο δ ό Π α ρ α ι σ κ ε υ ο π ο ύ λ ο υ, στα Ιωάννινα: Δύο συνεχόμενα πετραώροφα μέγαρα με 30 μεγάλες και μικρές αίθουσες, με πλήρη εξοπλισμό και με παλαιοδοσιακή διακόσμηση. Στις αίθουσες στεγάζονται: το πνευματικό κέντρο, η κινηματογραφική λέσχη, η βιβλιοθήκη, τα ιστορικά αρχεία, οι εκδόσεις, η πινακοθήκη, τα γραφεία διοικήσεως και οι χώροι υποδοχής και φιλοξενίας.

Τ ο Π ν ε υ μ α τ ι κ ό Κ έ ν τ ρ ο: οργανώνει τακτικά ή κατά καιρούς μορφωτικά μαθήματα, διαλέξεις, δημόσιες συζητήσεις, συνέδρια, ομίλους χορωδίας, θεάτρου και χορών, γιορτές, μουσικές εκδηλώσεις, εκδρομές και εκθέσεις βιβλίων και μέσων εκπαιδευτικής τεχνολογίας. Επεκτείνει κατά καιρούς τις δραστηριότητές του στην Άρτα, την Πρέβεζα, την Ηγουμενίτσα, το Μέσσοβο, την Πωγωνιανή, την Κόνιτσα, τη Ζίτσα, τα Τρίκαλα κ.λπ.

Η κ ι ν η μ α τ ο γ ρ α φ ι κ ή λ έ σ χ η: λειτουργεί τακτικά με διαλεγμένες μορφωτικές και ψυχαγωγικές ταινίες για μαθητές, φοιτητές και ενηλίκους συμπολίτες.

Η β ι β λ ι ο θ ή κ η: διαθέτει 60.000 (εξήντα χιλιάδες) παλαιά και σύγχρονα βιβλία των ανθρωπολογικών και θετικών επιστημών και της λογοτεχνίας, που προέρχονται από αγορές και δωρεές. Ειδικά τμήματα αποτελούν τα έργα όλων σχεδόν των παλαιότερων και σύγχρονων Ηπειρωτών συγγραφέων και τα περιοδικά και οι εφημερίδες. Φοιτητές, μαθητές, λόγιοι και ερευνητές έχουν στη διάθεσή τους, κάθε ημέρα, στο αναγνωστήριο, τον πλούσιο αυτό θησαυρό της πνευματικής δημιουργίας.

Τ α ι σ τ ο ρ ι κ á α ρ χ ε ί α: περιλαμβάνουν παλαιότυπα, νεότερα έγγραφα και χειρόγραφα κείμενα, παλαιές εφημερίδες, παλαιά περιοδικά και πλούσιο φωτογραφικό υλικό, που αναφέρονται στη βυζαντινή περίοδο, στην εποχή του Αλή Πασά, στη ζωή των Ιωαννίνων επί τουρκοκρατίας, στους απελευθερωτικούς αγώνες του 1912—13, στον Βορειο-ηπειρωτικό αγώνα και στην εθνική αντίσταση 1941—1944. Το υλικό αυτό αξιοποιείται από ειδικούς ερευνητές με μελέτες και διδακτορικές διατριβές.

Ο ι εκδόσεις της Εταιρείας: αριθμούν πενήντα (50) αυτοτελή ιστορικά, κοινωνικά, γλωσσολογικά και λαογραφικά έργα, που α-

ναφέρονται κυρίως στον Ηπειρωτικό χώρο και έχουν γραφεί με υποκίνηση της Εταιρείας ή με προσωπικό ενδιαφέρον από Έλληνες και ξένους επιστήμονες και λογίους. Οι συγγραφείς των εκδόσεων είναι: Κ. Δημαράς, Μ. Περάνθη, Ν. Τωμαδάκης, Δ. Ευαγγελίδης, Π. Αραβαντινός, Ι. Λαμπρίδης, Γ. Γαζής, Χρ. Χρησθοδασίλης, Αθ. Ψαλίδας, Δ. Σαλαμάγκας, Λέαν. Βρανούσης, Έρα Βρανούση, Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, Ντίνος Οικανόμου, Ε. Μπόγκας, Μ. Μπάης, Δ. Μπόσαρης, Ελευθ. Νικολαΐδη, Απ. Γλαβίνας, Ι. Βάρτσος, Δ. Καρατζένης, Γ. Σαρηγιάννης, Αλκ. Χαραλαμπίδης, Θεοπ. Λίθα, Γ. Σιορόκας, Ι. Αναστασίου, Αρσ. Γερμανικός, Αχμέτ Μουφίτ, G. Siro, G. Chantepleure, Ar. Cioran. Κάθε χρόνο εκδίδεται πολυσέλιδο περιοδικό, το «Ηπειρωτικό Ημερολόγιο», με πλούσια ιστορική και λαογραφική ύλη.

Η π ι ν α κ ο θ ή κ η : κατέχει μεγάλη αίθουσα με κατ'άλληλο εξοπλισμό και φωτισμό, στην οποία εκτίθενται μόνιμα εξαιρετοι ζωγραφικοί πίνακες της Εταιρείας και οργανώνονται περιοδικές εκθέσεις έργων ζωγραφικής εκλεκτών καλλιτεχνών.

Τ α γ ρ α φ ε ί α δ ι ο ι κ ή σ ε ω ς και ο ι χ ώ ρ ο υ υ π ο δ ο χ ή ς και φ ι λ ο ξ ε ν ί α ς : κατέχουν αίθουσες εξοπλισμένες με κατ'άλληλα όργανα και έπιπλα και διακοσμημένες με επένδυση και αντικείμενα παραδοσιακής λαϊκής τέχνης, για να δημιουργούν τη ζεστή ατμόσφαιρα Ηπειρωτικού σπιτιού για τους συναλλασσόμενους και τους επισκέπτες.

3. **Σ τ ο ν λ ό φ ο Α γ ί α ς Τ ρ ι ά δ ο ς Ι ω α ν ν ί ν ω ν :** έχει δημιουργηθεί και λειτουργεί πολυτιμική εστία: α) με υπαίθριο θέατρο 4.000 θέσεων (αντίγραφο του α' διαζώματος του θεάτρου της Δωδώνης), β) ψυχαγωγικό εντευκτήριο με αρχιτεκτονική και διακόσμηση σύμφωνες με την παράδοση της λαϊκής τέχνης, γ) εκθετήριο έργων λαϊκής τέχνης, δ) εγκαταστάσεις και χώροι κάμπινγκ και ε) ζωολογικός κήπος με την Ηπειρωτική πανίδα. Στο θέατρο οργανώνονται, καιά το θέρος, θεατρικές παραστάσεις και μουσικές και χορευτικές εκδηλώσεις. Στον λόφο αυτόν θα ανεγερθεί, καιά την επιθυμία του Κ. Φρόντζου, νερός ναός, στον οποίο θα λατρεύονται όλοι οι αναγνωρισμένοι από την Εκκλησία Άγιοι της Ηπείρου.

4. **Σ τ ο ν π ρ ο μ α χ ώ ν α «Λ ι θ α ρ ί τ σ ι α»** (χώρος των παλαιών στρατώνων) στα Ιωάννινα: έχει κατασκευαστεί και λειτουργεί σε μεγάλες αίθουσες, κατ'άλληλα διακοσμημένες, ψυχαγωγικό εντευκτήριο για πολυπληθείς συγκεντρώσεις, συνεσιώσεις, χορούς και μουσικές εκδηλώσεις.

5. **Τ ο κ τ ή ρ ι ο τ ο υ λ α ο γ ρ α φ ι κ ο ύ μ ο υ σ ε ί ο υ :** Η Εταιρεία αγόρασε από το Δημόσιο το παραδοσιακό κτήριο που άλλοτε Διδασκαλείου Ιωαννίνων, στην οδό Μιχ. Αγγέλου 42 (Ιωάννινα), το επισκεύασε και τοποθέτησε εκεί σε τρεις ορόφους συγκεντρωμένα από δωρεές και αγο-

ρές αντικειμένα Ηπειρωτικής λαϊκής τέχνης με τα εξής τμήματα: α) τμήμα ανδρικών και γυναικείων παραδοσιακών στολών, β) τμήμα έργων κειτητικής, ασημουργίας, χρυσοχοΐας, αγγειοπλαστικής, ξυλογλυπτικής και λιθογλυπτικής και γ) τμήμα εργαλείων ιατρικών και γεωργικοκτηνοτροφικών επαγγελματιών και οικιακών ισχυρών. Το μουσείο άρχισε ήδη να λειτουργεί και αποστέλλει τη δωρεάν μαρτυρία των μόχθων και της καλαισθησίας των Ηπειρωτών. Παρέχει τη δυνατότητα για μελέτες ειδικών επιστημόνων και ανάλογες εμπνεύσεις σύγχρονων λαϊκών τεχνιτών. Τέλος, διδάσκει στους σύγχρονους δημιουργούς έργων λαϊκής τέχνης και άλλων αγαθών τις αρετές της φιλεργίας, της επιμονής και της ευαισθησίας των παραδοσιακών εκείνων τεχνιτών.

6. Προπομές προσωποτήρων εθνικής και πνευματικής προσφοράς: Στο Άλσος και στο Πάρκο Ιωαννίνων και σε άλλα μέρη έχουν στηθεί οι προπομές: Π. Αριαθαντινού, Ι. Λαμπρίδη, Κ. Κρυστάλλη, Γ. Ζαλακώστα, Γ. Χατζη - Πειλλερέν, Χρ. Χρηστοδασίλη, Γιοσέφ Ελιγιά, Μάρκου Αυγέρη, Τέλλου Άγρια, Γ. Κοτζιούλα, Δ. Σαλαμάγκα, Μητροπολίτη Αργυροκάστρου Παιτελεήμονα, Μητροπολίτη Κορυτσάς Ευλογ. Κουρίλα, Πύρρου και Κ. Κανάρη.

7. Το Ίδρυμα Μελετών Ιονίου και Αδριατικού Χώρου (I. M. I. A. X.): Το 1976, η Εταιρεία συγκρότησε το Ίδρυμα αυτό με σκοπούς: την επιστημονική, ιστορική, εθνολογική, κοινωνική και οικονομική έρευνα του παριονίου και παραδριατικού χώρου και τη διαφώτιση της κοινής γνώμης για τα προβλήματα του χώρου αυτού, για να διαμορφωθεί ατμόσφαιρα συνεργασίας και αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των λαών, που κατοικούν στον χώρο αυτόν. Το Ίδρυμα διοικείται από 11μελές συμβούλιο, είχε πρόεδρο τον Κ. Φρόντζο, ανασυγκρατήθηκε, μετά τον θάνατο του Φρόντζου, με πρόεδρο τώρα τον καθηγητή Παινεπιστημίου κ. Ι. Αναστασίου, και επιτελεί αξιόλογο ερευνητικό και συγγραφικό έργο. Στους επιστημονικούς και ευρύτερους κοινωνικούς στόχους του Ιδρύματος αυτού ο Κ. Φρόντζος απέδωσε ιδιαίτερη σημασία, γι' αυτό και ιδώρισε, με τη διαθήκη του, σ' αυτό το Ίδρυμα, το σπίτι του με όλα τα υπάρχοντα αντικείμενα.

8. Τα παραρτήματα της Εταιρείας: Οργανώθηκαν παραρτήματα στην Κόνιτσα, τη Βίτσα, την Πωγωνιανή και τη Ζίτσα με μέλη κατοίκους της περιοχής και με σκοπό τη συγκέντρωση παραδοσιακού υλικού και αρχείων, τη συντήρηση βιβλιοθηκών, αρχοντικών και ποιχογραφιών, την οργάνωση σμιλιών, εορτών, εκδρομών και λαϊκών χορών και τη δημιουργία τουριστικής υποδομής. Τα παραρτήματα στεγάστηκαν σε προσφερθέντα δωρεάν παραδοσιακά οικήματα.

9. Άλλα έργα και δραστηριότητες: α) Έμι-

πρακτικό ενδιαφέρον για την ίδρυση και τη λειτουργία, στα πρώτα χρόνια του, του Παινεπιστημίου Ιωαννίνων. β) Οικονομική ενίσχυση φοιτητών για σπουδές και επιστημονικών για έρευνες. γ) Προσφορά επίπλων και βιβλίων σε σχολεία της επαρχίας και δωθήθεια σε μαθητές με θραυθεία και έπαθλα. δ) Συνεργασία με πνευματικά ιδρύματα της χώρας μας και της αλλοδαπής. ε) Συμμετοχή στελεχών της Εταιρείας σε επιστημονικά συνέδρια. στ) Μέριμνα για την τουριστική ανάπτυξη με την έκδοση ειδικών φυλλαδίων, την προβολή κινηματογραφικών ταινιών, την οργάνωση σεμιναρίων ξεναγών, τη συντήρηση τοπίων και μνημείων, τη δημιουργία ξενώνων και την αξιοποίηση του περιπτέρου του Ε.Ο.Τ. στο Λούρο. ζ) Φροντίδα για την ανάπτυξη του αθλητισμού. η) Καλλιέργεια δεσμών με τους απόδημους Ηπειρώτες και φιλοξενία και ξενάγηση επισκεπτών της Ηπείρου με επιστημονικά και τουριστικά διαφέροντα. θ) Διάθεση δωρεάν των κτηρίων της Εταιρείας και του σχετικού εξοπλισμού στο Δήμο Ιωαννιτών, στο Παινεπιστήμιο και σε ιδρύματα και οργανώσεις για πνευματικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις των.

10. Ευεργέτες και δωρητές: Φιλογενείς Ηπειρώτες και φίλοι της Εταιρείας, εκτιμώντας τις προθέσεις και το συντελούμενο προοδευτικά έργο του Ιδρύματος, ιδώρισαν ουκίσπεδα, κτήρια, οικοδομικά υλικά, βιβλία, αρχεία, ζωγραφικούς πίνακες, κοσμήματα, αντικείμενα λαϊκής τέχνης, επίπλα, σκεύη και σημαντικά χρηματικά ποσά. Αναφέρουμε τα ονόματα των ευεργετών και μεγάλων ευεργετών: Αγαθοεργά Καταστήματα Ι. Μητροπόλεως Ιωαννίνων, Αραθαντινού Καλ., Αράπη Φρ., Βέλλιος Π., Γεωργιάδης Ν., Δάνου κληρονόμοι, Δευτεραίου Μερόπη και Έλλη, Δημαράς Κ., Δήμος Ιωαννιτών, Δήμος Μεισόδου, Διαμάντη Λίτσα, Δονάτος Χαρ., Εργολήπτες και μηχανικοί: Βαϊζούκης, Γκούδελος, Δήμου, Δρόσος, Καλιογεράκης, Καμπέρης, Μάντζιος, Παιπαδρανούσης, Σάρκας, Σιάντης, Τόλης, Τσουβαλίδης, Υφαντής και Παπαιπέτρος, Εταιρείες: Αγγελίδη - Πράσσου, Δαμική, Ηρακλής, Κεραμεική, Νάσης, Παπαιστράτος και Τυτάν, Ευαγγελίδη Αθηνά, Καζαντζή Λήδα, Καζαντζής Κ., Καππός Ι., Καυσάρης Κ., Κόκκορος Π., Κόντου Κλ., Κοτιώνη Αλεξ., Μαντζίκιας Ελ., Μαρτινής Γ., Μέξης Ι., Μησσαπούλου Αγνή, Μηλιώνη Όλγα, Μιχαηλίδου Θαλ., Μύσιου Χαρ., Μπίγκας Ε., Οικονόμου Γ., Παγώνης Θ., Πανίδη Φ., Πάντου Ι., Πανταζίδης Απ., Παπαζήσης Απ., Παπανικολάου Αφοί, Παπαχαρίση Αθ., Πιέτσιου Αφοί, Πολυζώης Ηλ., Πριώνης Ε., Ρόζος Βασ., Σαλαμαγκία Ηλ., Σαραλής Ι., Σόμπολα Ευγ., Σουρέλης Β., Σουρής Δ., Ταμβάκης, Τσαβέλλα Ισμ., Τζόγιας Ι., Τράπεζα Ελλάδος, Φακατσέλης Ε., Φερούκας Απ., Φιλεκαπαιδευτική Εταιρεία Αθηνών, Φρόντζος Κωσ., Φρόντζος Π., Χατζή Καλ. κ.ά. Επίσης, η πολιτεία, με τις ιερμόδιες Υπηρεσίες της, ενίσχυε κατ'καιρούς υλικά και ηθικά το έργο της Εταιρείας. Και ακόμη, το Ίδρυμα διατηρεί εκτενή καιτάλογο παλλών δωρητών σε χρήμα και αντικείμε-

να, όπως και των εθελοντών, που διαθέσαν εργάσιμες ώρες από την επαγγελματική τους απασχόληση και τον ελεύθερο χρόνο τους, για να υπηρετήσουν τους στόχους της Εταιρείας.

Από τα πιο πάνω στοιχεία καταφαίνεται ότι όλα τα υλικά και πνευματικά έργα της Εταιρείας είναι έργα αιμαγκαίας υποδομής και πράξεις, που αποκαλύπτουν, προβάλλουν και αξιοποιούν κοινωνικές, ηθικές, γνωστικές και μεταφυσικές αξίες, αξίες, που αποτελούν την ουσία της Ιδεολογίας του Ηπειρωτισμού και συνθέτουν την Ελληνικότητα, που θα πρέπει να ακτινοβολεί στην Ενωμένη Ευρώπη των παιριίδων. Συνάγεται, ακάμη, ότι σ' αυτή την Ιδεολογία συστρατεύθηκαν, επί 30 χρόνια, ερευνητές και συγγραφείς, μεγάλοι ευεργέτες και δωρητές, εξαιρετες προσωπικότητες, κρατικοί λειτουργοί, δημοσιογράφοι, στενοί συνεργάτες - μέλη των διοικητικών συμβουλίων, εθελοντές και μηχανικοί, εργολάδοι, τεχνίτες και εργάτες, που ανέχθηκαν χαμηλές αμοιβές για την εργασία τους. Οι Ηπειρώτες, που ζουν στο γενέθλιο χώμα, και οι Ηπειρώτες της διασποράς απέκτησαν πληρέστερη ιστορική αυτογνωσία, συνειδητοποίησαν τις δυνάμεις των, παραδειγματίστηκαν και ανέπτυξαν δικές των αξιόλογες δραστηριότητες με σημαντικά πνευματικά και οικονομικά οφέλη. Η Εταιρεία απέκτησε κύρος, κέρδισε την εμπιστοσύνη των συμπατριωτών και του κράτους, εξασφάλισε υποδομή και πόρους για τις βασικές λειτουργικές ανάγκες και δημιούργησε στελέχη, τα οποία, με την πολυετή πείρα και το σταθερό ενδιαφέρον τους, θα είναι σε θέση όχι μόνον να συνεχίσουν το έργο της, αλλά και να το επαυξήσουν σε νέες συνθήκες και καταστάσεις.

Για να γίνουν, όμως, όλα αυτά, χρειάστηκε να υπάρξει ένας αληθινός φορέας θετικού πάθους δημιουργίας. Και αυτός ήταν ο Κώστας Φρόντζος, που είχε σε όλα τα έργα της Εταιρείας τον κυρίαρχο ρόλο, τόσο στη σύλληψη όσο και στην εκτέλεσή τους.

VI. Ο Κ. ΦΡΟΝΤΖΟΣ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΘΕΤΙΚΟΥ ΠΑΘΟΥΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ.

Το πάθος δημιουργίας, κατά τη σύγχρονη ψυχολογία, είναι μια ισχυρότατη ορμή με σταθερή και αλόφυχη αφοσίωση προς ορισμένο σκοπό. Δεν πρόκειται για απλή κλίση, ούτε για ροπή, αλλά για ορμή με δυναμικά στοιχεία, ισχύ και διάρκεια, που κατέχει το κέντρο της ψυχής και παρουσιάζει αμείωτη ειτοιμότητα για δημιουργία. Η ορμή αυτή παίζει ρυθμιστικό ρόλο στις άλλες ψυχικές δυνάμεις, ενώ σύγχρονα και τις προϋποθέτει. Μπορεί να φέρει στην υπηρεσία της τη λογική, για να διαμορφωθεί η πειστικότητα για την αξία της, ενώ μερικές φορές προκαλεί και τη στιγμιαία εσωτερική απαξία. Όταν η ορμή αυτή στρέφεται προς ευμεινή ή επωφελή για το άτομο και την κοινωνία, αντικείμενα, προς μία ή περισσότερες αξίες ζωής, όπως είναι η πέ-

χνη, η επιστήμη, η θρησκεία, η πολιτική, η ευποιΐα, ο πολιτισμός, η παιδαγωγία, τότε η οριμή ονομάζεται θετικό πάθος δημιουργίας και αντίθεση προς τα αρνητικά πάθη, όπως είναι η ουνοποσία, η χαριστοπαιξία, η φιλαργυρία, η απληστία, η κενοδοξία κ.λπ.

Οι φορείς αυτού του θετικού πάθους δημιουργίας διαθέτουν ειδικό ψυχικό υπόστρωμα. Έχουν, και αρχήν, βαθιά συνείδηση των σχέσεών τους με τις διαστάσεις του χρόνου και διακαιτέχονται από τον πόθο της αιωνιότητας. Γι' αυτό, συνθέτουν στην ψυχή τους τα ιδιόμορμα του παρελθόντος και τους οραματισμούς της κοινωνίας για το μέλλον σε ένα δικό τους δημιουργικό παρόν και παράγουν έργα διάρκειας και αξίας. Διαθέτουν σπάνια οξύνοια, διαίσθηση και γόνιμη φαντασία, γι' αυτό υφαίνουν συνεχώς επιμέρους σχέδια για τον αιψώτερο σκοπό τους, διαισθάνονται διαθέσεις, υπολογίζουν κινδύνους και οργανώνουν επιδέξιους ελιγμούς και στρατηγικές ενεργειών. Διακαιτέχονται από ηρωική διάθεση, που εκφράζεται ως ισχυρή θούληση, ως περίεργη τόλμη, ως ευψυχία και ως αιμείωτη διάθεση πάλης έναντι προσωπικών αδυναμιών, εμποδίων και αντιθέσεων. Είναι έτοιμοι να δώσουν όλες των τις δυνάμεις πριν από την πτώση και τη συντριβή, όπως ακριβώς οι τολμηροί εκείνοι κωπηλάτες, οι οποίοι, προ του ναυαγίου, δίνουν ολόκληρο τον εαυτό τους. Σε ορισμένες, όμως, στιγμές, βρίσκονται σε κατάσταση «αποπίας», σε κατάσταση δηλαδή σιωπής και περυσυλλογής, αναγκαία άλλωστε για ανθρώπους με πλούσια δράση, ή σε κατάσταση περίεργη και ασυνήθιστη για τους πολλούς, που εκδηλώνεται ως συνασθηματική ένταση ή έκρηξη και παραφορά, αλλά που δεν παύει να περιέχει την ακατάβλητη εκείνη οριμή, που δημιουργεί τα μεγάλα έργα και για την οποία οι άλλοι είναι έτοιμοι για συγκρατάδαση και ανοχή.

Ο Κ. Φρόντζος είχε στην ψυχασύνθεσή του όλα αυτά τα χαρακτηριστικά των φορέων του θετικού πάθους δημιουργίας. Από όσα αναφέραμε στη βιογραφία του, στους παράγοντες διαμορφώσεως της προσωπικότητός του, στο ιδανικό της ζωής του και στο έργο της Εταιρείας επί προεδρίας του, προκύπτει ότι ο δικηγόρος, ο εθνικός αγωνιστής, ο πολιτικός και ο πρόεδρος ενός πνευματικού σωματείου στα Ιωάννινα Κ. Φρόντζος διακρινόταν για την προσήλωσή του στις διαχρονικές αξίες της ζωής και την αφοσίωση στην πραγμάτωση των στόχων με ευφυείς συλλήψεις σχεδίων. Τηρούσε διαρκή ειτοιμότητα για δημιουργία και εγρήγορση για την ευρύτητα και ποιότητα των έργων. Επειδείκνε ευψυχία και ηρωική διάθεση αλλά και ζούσε ψυχικές και καταστάσεις «αποπίας» με τις ειρήξεις και τον ελεγκτικό λόγο του σε στιγμές ολιγορίας συνεργατών ή μεμψιμουριών και αντιθέσεων. Ο ψυχισμός του ήταν, βέβαια, γέννημα των προγόνων του, της εποχής του και των στηριγμάτων και εισφορών των συνεργατών του, αλλά και προϊόν του βαθύτερου πνευματικού στοιχείου, που φώλιε στον υπαρξιακό του πυρήνα. Αυτό το βαθύτερο ενεργητικό στοι-

χείο της ψυχής, καθώς ξετυλιγόταν προοδευτικά, αξιοποιούσε προγονικές αρετές και εισφορές της εποχής και των συνεργατών και ωθούσε την όλη προσωπικότητα σε μεγάλα έργα.

Ήταν, λοιπόν, πράγματι, ο υψηλόφρων εκείνος Ηπειρώτης φορέας θετικού πάθους ιδημιουργίας.

Αυτή την ψυχασύνθεση θα διέκριναν ίσως στον Κ. Φρόντζο οι ιδρυτές της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών, οι πρώτοι σπεινοί συνεργάτες και οι πρώτοι εθελοντές, όταν του ανέθεταν την προεδρία της Εταιρείας και όταν τον ακολουθούσαν πιστοί συμμαχητές. Και εκείνος δικαίωσε και, μάλιστα, υπεράκοντσε τις προσδοκίες και τις ελπίδες των.

Ιωάννινα, 29.11.1987

ΚΩΝ. ΚΙΤΣΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ :

1. «Ηπειρωτικά Χρονικά», Ιωάννινα, 1926—1942
2. Εφημ. «Ήπειρος», Ιωάννινα, 8-1-1936
3. Εφημ. «Κήρυξ», Ιωάννινα, 12-3-46, 19-3-46, 22-3-46
4. Εφημ. «Ηπειρωτ. Αγών», Ιωάννινα, 12-3-46, 22-3-46
5. Εφημ. «Εθνικός Αγών», Ιωάννινα, 12-8-1951, 4-1-1956, 26-1-1956
6. «Ηπειρωτική Εστία», Ιωάννινα, 1952, 1953, 1954, 1955.
7. Βιβλίο Πράξεων Διοικ. Συμβουλίου Εταιρείας Ηπειρ. Μελετών, Ιωάννινα, 1955—1986
8. Εφημ. «Βήμα», Αθήνα, 12-2-1964
9. Εκδόσεις Εταιρείας Ηπειρ. Μελετών και Ι.Μ.Ι.Α.Χ., Ιωάννινα, 1960—1986
10. Αρχείο Δήμου Ιωαννιτών, 1964, 1975, 1978, 1979, 1980
11. Φύλλο Εφημ. Κυβερνήσεως (Φ.Ε.Κ.), Αθήνα, Νο 181/1976
12. Βιβλίο Πράξεων Διοικ. Συμβουλίου Ιδρύματος Μελετών Ιονίου - Αδριατικού Χώρου, Ιωάννινα, 1976—1986
13. Αποστολίδη Ρένου: «Τετράμηνα» 1976 (Φθινόπωρο - Χειμώνας), Αθήνα
14. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αθήνα, Εκδοτική, τόμος 15ος, 1978, σελ. 484—514
15. Κραφίτη Β.: Λόγιοι της Ηπείρου, Αθήνα, 1979, σελ. 421, τ. Α'
16. Καταστατικό της Εταιρείας Ηπειρωτ. Μελετών, Ιωάννινα, 1985
17. Εφημ. «Πρωινός Λόγος», Ιωάννινα, 25-12-1986
18. «Ηπειρωτικό Ημερολόγιο», Ε.Η.Μ., Ιωάννινα, 1986—1987

